

Στην ένταξη με πάνε... σαράντα κύματα

Οι περιοχές στις οποίες δραστηριοποιηθήκαμε από τον Νοέμβριο μέχρι σήμερα ήταν τα Άνω Λιόσια, το Ζεφύρι, το Ίλιον και οι Αχαρνές με έντεκα (11) συνολικά σχολεία – αποδέκτες της παρέμβασής μας, εκ των οποίων ένα λειτουργεί ως αμιγές σχολείο τσιγγανοπαίδων.

Από αυτή την πρώτη επαφή μας με τα σχολεία μπορούμε να προβούμε στις εξής γενικές παρατηρήσεις:

Οι εγγραφές των τσιγγάνων μαθητών στην αρχή του σχολικού έτους ενισχύθηκαν λόγω του επιδόματος, που δόθηκε στις οικογένειες των οποίων τα παιδιά εγγράφηκαν για πρώτη φορά στο σχολείο ή παρακολούθησαν κανονικά την προηγούμενη σχολική χρονιά. Ωστόσο, η μαζική αυτή εισροή μαθητών δε συνοδεύτηκε από σταθερή φοίτηση στη συνέχεια.

Οι διευθυντές των σχολείων φαίνεται να αποδίδουν τη χαλαρότητα της φοίτησης των τσιγγανοπαίδων στην άγνοια και αδιαφορία των γονέων για το σχολικό ωράριο μαθημάτων (τα παιδιά προσέρχονται αργοπορημένα το πρωί), για την έναρξη του σχολικού έτους και τη διάρκεια των διακοπών Χριστουγέννων και Πάσχα. Οι ίδιοι παραδέχονται όμως ότι υπό παρόμοιες συνθήκες είναι αμφίβολο αν άλλα παιδιά θα έδειχναν τόσο ενδιαφέρον για το σχολείο όσο τα τσιγγανόπαιδα.

Οι εγγραφές των μαθητών γίνονται χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Υπάρχει ελαστικότητα αναφορικά με την προσκόμιση των απαραίτητων δικαιολογητικών και η στενή συνεργασία με τον Ερυθρό Σταυρό, κυρίως στην περιοχή των Άνω Λιοσίων, έχει λύσει και το ζήτημα των εμβολιασμών και της προσκόμισης του βιβλιαρίου υγείας. Αρκεί να αναφερθεί ότι σε ορισμένα σχολεία όχι μόνο εγγράφονται τα παιδιά χωρίς πρόβλημα, αλλά και παραμένουν εγγεγραμμένα, παρά τη διακοπή της φοίτησής τους, προκειμένου το σχολείο να παρουσιάζει ικανοποιητικό αριθμό μαθητών.

Σε κανένα σχολείο δε λειτουργεί αμιγές τμήμα τσιγγανοπαίδων, με εξαίρεση το 3^ο Δ.Σ. Ζεφυρίου, που είναι αμιγές σχολείο τσιγγανοπαίδων, και η πολιτική που ακολουθείται είναι αυτή της παράλληλης φοίτησης σε τμήματα ένταξης τσιγγανοπαίδων και της σταδιακής ένταξης στις κανονικές τάξεις. Αλλά φαίνεται τα τμήματα ένταξης τσιγγανοπαίδων να λειτουργούν ορισμένες φορές ως αμιγώς τσιγγανοπαίδων, όταν για παράδειγμα απευθύνονται σε μαθητές της πρώτης τάξης

ηλικίας 6 χρόνων, που θα μπορούσαν να φοιτούν στο κανονικό τμήμα της πρώτης ή όταν λειτουργούν ως τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας, που θα μπορούσαν να απευθύνονται σε όλα τα παιδιά, που αντιμετωπίζουν προβλήματα στη σχολική τους επίδοση και όχι αποκλειστικά σε τσιγγανόπαιδες.

Σε γενικές γραμμές η εγγραφή των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό. Εκείνο που απομένει είναι η διατήρηση της φοίτησης και η επίτευξη καλής σχολικής επίδοσης.

Οι ίδιοι οι διευθυντές και οι εκπαιδευτικοί εστιάζουν την πηγή των προβλημάτων στους μαθητές, που πάνε για πρώτη φορά σχολείο σε μεγάλη ηλικία, στην «κουλτούρα» των τσιγγάνων, από την οποία λείπει η αίσθηση υποχρεωτικής φοίτησης στο σχολείο και η οποία αξιολογεί χαμηλά το θεσμό του σχολείου και παράλληλα συνεπικουρεί στην πρόωρη εγκατάλειψή του λόγω γάμου ή αναζήτησης εργασίας. Ένας άλλος παράγοντας είναι η σχολική μονάδα και τα οργανωτικά της προβλήματα, όπως η έλλειψη αιθουσών και διδακτικού προσωπικού, που συνεπάγεται την ύπαρξη πολυμελών τμημάτων και τη δυσλειτουργία, αν όχι ανυπαρξία, των τμημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας και των τμημάτων ένταξης τσιγγανοπαίδων· η διαρκής μετακίνηση του διδακτικού προσωπικού, που δυσχεραίνει τη συνεργασία μιας σταθερής ομάδας εκπαιδευτικών με τη διεύθυνση, τους μαθητές και τους γονείς και φυσικά ακυρώνει πολλές από τις παρεμβάσεις μας στο επίπεδο επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης των διδασκόντων· η έλλειψη κατάλληλου επικουρικού διδακτικού υλικού, καθώς και η έλλειψη σεμιναρίων επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών.

Τέλος, εστιάζουν την προσοχή τους στις αντιδράσεις των γονέων των μη τσιγγάνων μαθητών για την από κοινού φοίτηση των παιδιών τους με τσιγγάνους συμμαθητές τους, που ενισχύονται από κοινωνικά στερεότυπα και από τις παράνομες δραστηριότητες που ορισμένοι τσιγγάνοι αναπτύσσουν στην περιοχή τους. Ωστόσο, παρατηρείται μια σταδιακή αποδοχή των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο λόγω της διάχυτης εκτίμησης ότι το σχολείο μπορεί να εξασφαλίσει την ομαλότερη κοινωνική ένταξη των ρόμηδων και συνακόλουθα ένα καλύτερο μέλλον για τα παιδιά τους σε μια γειτονιά χωρίς προβλήματα.

Μέχρι τώρα παρουσιάσαμε συνοπτικά την κατάσταση που επικρατεί στα σχολεία όπου φοιτούν τσιγγανόπαιδες στις περιοχές της δικαιοδοσίας μας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να προβούμε και στις ανάλογες προτάσεις, που θα συνέβαλαν στη βελτίωση αυτής της κατάστασης αλλά και στην καλύτερη και

αποτελεσματικότερη δράση του προγράμματος. Είναι σαφώς εποικοδομητική η λειτουργία ενός δικτύου μεταξύ των συνεργατών κάθε περιφέρειας προκειμένου να ανταλλάσσονται απόψεις, εμπειρίες και προβληματισμοί και να προτείνονται αποτελεσματικότερες δράσεις. Ο θεσμός του περιφερειακού συντονιστή λύνει από τη μια μεριά το πρόβλημα της επικοινωνίας με τα Γιάννενα αλλά χρειάζεται συστηματικότερη επαφή για την κατάρτιση και την υλοποίηση συγκεκριμένου πλάνου δράσης.

Επιπλέον, είναι αναγκαίο ορισμένες φορές να υπάρχει η δυνατότητα παρέμβασης και σε τομείς πέρα από αυτούς της άμεσης δικαιοδοσίας μας, γιατί είναι δύσκολο πολλές φορές να μιλάμε για τη σχολική ένταξη των τσιγγανοπαίδων, αν δεν έχουν λυθεί ζητήματα που αφορούν στην ανθρώπινη διαβίωση και την παραμονή τους σε έναν τόπο.

Αναφορικά με την οργάνωση και λειτουργία του σχολείου πάγιο αίτημα είναι η ύπαρξη ολιγομελών τμημάτων για την ωφέλεια όλων των μαθητών και όχι μόνο των τσιγγανοπαίδων. Αυτό προϋποθέτει επαρκές διδακτικό προσωπικό καθώς και αντίστοιχο αριθμό αιθουσών στο κτίριο. Βέβαια, δεν αρκεί να είναι ικανός ο αριθμός των εκπαιδευτικών, για να ανταποκριθούν στις ανάγκες ειδικά ενός πολυσυλλεκτικού σχολείου αλλά χρειάζεται και κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό. Τα σεμινάρια επιμόρφωσης των δασκάλων πρέπει να οργανώνονται σε ετήσια βάση, μια και οι αποσπασμένοι και οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί φαίνεται να αποτελούν την πλειοψηφία στα σχολεία που επισκεφτήκαμε, γεγονός που σημαίνει μια διαρκής αλλαγή της σύνθεσης των διδασκόντων σε κάθε σχολείο. Φυσικά, αυτή η διαρκής μετακίνηση του εκπαιδευτικού προσωπικού δε βοηθά στη δημιουργία μιας σταθερής και συστηματικής εργασίας, που θα μπορούσε να αποφέρει καρπούς σε ένα μεγαλύτερο διάστημα και ιδίως, όταν πρόκειται για μαθητικό πληθυσμό με ιδιαίτερες ανάγκες μέσα στο σχολείο. Για το λόγο αυτό θα μπορούσαν να δίνονται κίνητρα στους εκπαιδευτικούς να παραμένουν στα σχολεία τουλάχιστον για ένα εύλογο χρονικό διάστημα.

Τη δουλειά μέσα στην τάξη, ωστόσο, την καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το υλικό που χρησιμοποιείται με τους μαθητές· όμως η έλλειψή του από τα σχολεία είναι έντονη. Είναι αναγκαία λοιπόν η παραγωγή διαπολιτισμικού υλικού· ήδη η πρώτη σειρά που εκδόθηκε μέσα στα πλαίσια του Προγράμματός μας αποτελεί μια καλή αρχή, αλλά επιπλέον χρειάζεται και ενημέρωση των εκπαιδευτικών για τη χρήση του υλικού αυτού μέσα στην τάξη.

Είναι πλέον απαραίτητες και νέες δράσεις προσανατολισμένες προς την προσέλκυση και τη συγκράτηση του συγκεκριμένου πληθυσμού μέσα στο σχολείο. Τέτοιες δράσεις πρέπει να απευθύνονται τόσο στο γενικό πληθυσμό, όσο και στους ίδιους τους τσιγγανόπαιδες και στους γονείς τους. Ομάδες εργασίας με τους μαθητές –τσιγγάνους και μη- μέσα στο σχολείο, που θα προάγουν τη συνεργασία και την αλληλοαποδοχή των παιδιών, θα ήταν ένα καλό βήμα. Η οργάνωση δραστηριοτήτων –αθλητικών, πολιτιστικών, μουσικών κ.ά.- εντός και εκτός του ωρολογίου προγράμματος θα έφερνε επίσης σε επαφή όλους τους μαθητές αλλά και τους γονείς τους και θα καθιστούσε επιπλέον το σχολείο πόλο έλξης για τους μαθητές του.

Δράσεις που αφορούν στους γονείς πρέπει επίσης να αποτελέσουν προτεραιότητα του προγράμματος. Προγράμματα ευαισθητοποίησης των μη τσιγγάνων γονέων για την παράλληλη φοίτηση των παιδιών τους και των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο, όπως και των τσιγγάνων γονέων για την αναγκαιότητα της σχολικής φοίτησης των δικών τους παιδιών, θα συνεπικουρούσαν στην προσπάθεια της σχολικής ένταξης.

Επιπλέον οι τσιγγάνοι, και όχι μόνο, αντιμετωπίζουν ποικίλα κοινωνικά και ατομικά προβλήματα, γι' αυτό χρήσιμη θα μπορούσε να φανεί και η λειτουργία προγραμμάτων στήριξης γονέων και μαθητών. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να οργανωθεί στα πλαίσια μιας κοινωνικής – συμβουλευτικής υπηρεσίας, που θα λειτουργούσε μόνιμα στα πλαίσια του σχολείου ή του Δήμου.

Τέλος, πολύ σημαντική θεωρούμε και τη δημιουργία ενός δικτύου μεταξύ όλων των σχολείων της Ελλάδας, που συμμετέχουν στο πρόγραμμα, για ανταλλαγή εμπειριών και προβληματισμών για τα ζητήματα που τους απασχολούν αλλά και μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων για την καλύτερη και αμεσότερη αντιμετώπιση τυχόν προβλημάτων που ανακύπτουν.

Η παρέμβασή μας στα σχολεία εκπορεύεται από δύο κυρίως αρχές:

α) Την κοινή φοίτηση όλων των παιδιών στο σχολείο, αρχή που στηρίζεται στο γεγονός ότι τα καλύτερα εφόδια για την εξασφάλιση μιας ικανοποιητικής θέσης στον κοινωνικο-οικονομικό ιστό για τα μελλοντικά μέλη της ελληνικής κοινωνίας, δηλαδή και τα μέλη της πολιτισμικά κυρίαρχης και των μη κυρίαρχων ομάδων, φαίνεται προς το παρόν να τα εξασφαλίζει το ελληνικό σχολείο, από την άποψη χορήγησης τίτλων σπουδών εξαργυρώσιμων στην αγορά εργασίας. Συνεπώς, το λογικότερο είναι να επιτυγχάνονται κοινά επιδιωκόμενοι στόχοι με το αποτελεσματικότερο μέσο. Άλλωστε, αν πολιτισμός είναι «το σύνολο των επιτευγμάτων των ανθρώπων στους

τομείς της επιστήμης, της καλλιτεχνικής δημιουργίας, των τεχνικών μέσων, της εκπαίδευσης, καθώς και των καθοριζόμενων κανόνων συμβίωσης, όπως η γλώσσα, η θρησκεία», τότε ο καθένας μας είναι άτομο με «πολιτισμικές ιδιαιτερότητες». Το σχολείο πρέπει επιτέλους να σεβαστεί τις ιδιαιτερότητες όλων μας και στόχος δικός μας είναι να αλλάξουμε το σχολείο και όχι να δημιουργήσουμε πολλαπλά αντίγραφα του ήδη υπάρχοντος.

β) Η παρουσία μας για τη στήριξη της σχολικής ένταξης των τσιγγανοπαίδων αποσκοπεί στη δημιουργία εκείνων των υποδομών που θα διασφαλίσουν την επίτευξη των στόχων του προγράμματος και μετά το τέλος της δικής μας δράσης.

Κλείνοντας αυτή την εισήγηση θα ήθελα να συμπληρώσω και να διορθώσω τον τίτλο της -εμπνευσμένο από το γνωστό τραγούδι που επένδυσε μουσικά τη σειρά «Ψίθυροι καρδιάς»- (οι συνειρμοί δεν είναι τυχαίοι):

«Στην ένταξη με πάνε **όλα** τα βήματα

κι ας είναι να περάσω σαράντα κύματα»!